

alguna cosa més que no m'autoritza a repetir. La tenda va passar aviat a uns altres amos i va ser modernitzada amb unes certes pretensions. Tothom trobà que la il·luminació, per exemple, havia quedat perfecta, però ja no ens abellia mai d'entrar, al capellà i a mi, a la botiga nova.

TRES SORORES

La senyora Magdalena Blasi era l'única a visitar encara les germanes Ginebredes. Quatre o cinc vegades l'any anava al pis humilíssim del carrer de la Llanterna, prop de la plaça del Sol, «a fer una estona de companyia a aquelles desgraciades». Morta la Madrona, la petita, molt de temps enrere, les Ginebredes eren ara dues, l'Amèlia i l'Elpídia, l'última sempre malalta. La senyora Blasi acostumava a dir, rient fort, que l'estranyesa del nom en tenia la culpa. Les germanes acollien l'acudit, vell com la seva autora, amb un somriure equívoc de fadrines pobres, reticent, obsequiós i fi. Quan les visitava, la senyora Magdalena els regalava trossos de roba molt sargida, algun dolç farinaci, peces de vaixel·la escrostonada, essències barates en ampolletes de mostra, sabó escantellat i escalabornat. Les germanes Ginebredes rebien la mescla d'ofrena i d'ofensa amb benediccions barroques, escarafalloses d'agraïment, amb l'esperança d'obtenir, potser algun dia, una mica de caritat més positiva. «Si no ho voleu, m'ho tornaré a emportar: sigueu franques», deia la senyora Blasi, amb un bri d'eixutesa a la veu, advertidor del seu disgust davant algun remot refús possible. Per tran-

quil·litzar-la, les germanes s'apressaven a prendre-li l'objecte dels dits i asseguraven que sí que el volien, car elles ho aprofitaven tot. Avesades a viure gairebé de miracle, de la insegura llàstima del cosí Ribalta o d'Angèlica Antommarchi, que elles apuntalaven amb modestos treballs d'agulla, les Ginebredes desplegaven una intel·ligència matemàtica de primer ordre, més meritòria i sorprenent que les conegudes multiplicacions de l'Evangelí. Sobretot la més gran, l'Amèlia, perquè l'altra estava sempre malalta. L'Elpídia era, és trist de dir-ho, tan sols un destorb, agreujat per les circumstàncies d'un món destruït per la revolució i la guerra. Les circumstàncies atuien les Ginebredes i el fuster sense feina del pis de sobre, i també el capellà de més amunt, mossèn Silví Saperes, tan esclau d'elles com ho eren el matrimoni rellogat al darrer estatge (un jove matrimoni que esperava amb una il·lusionada angúnia el primer fill) i els altres inquilins d'aquella casa d'un barri humit de menestrals. Àdhuc el propietari, un advocat que vivia allí de les seves rendes, donava a entendre, amb una tàctica un poc errònia, que, si Déu no ho remeiava, es moriria aviat de fam. Tothom veia, però, que la seva dona s'engreixava, que s'endiu-menjava amb braçalets i arracades de penyora llarga i que adquiria les millors viandes de les botigues. Tots es malfiaven també, sense raó, del capellà, a la força adepte d'un auster primitiu cristianisme, i de les Ginebredes, «aquelles senyores que anaven a missa amb mantellines de puntes bones». La llàstima era regatejada i fins negada a les germanes, pertanyents, als ulls dels veïns, a un altre braç, a un món

d'opressors que seria arrasat a curt termini. L'educació rebuda en època opulenta les diferenciava dels altres llogaters i neutralitzava l'actual desesparança i l'eficàcia dels somriures i de les bones paraules que prodigaven tot el que podien, per bondat, per por i per atreure's benvolença i amics, ara que es trobaven tan soles. La memòria i els propòsits dels veïns les destinaven, tanmateix, juntament amb mossèn Silví i el propietari, al pròxim sacrifici social. Elles ho endevinaven i s'escriuïen en pensar-hi, perquè estimaven la vida per damunt de tot. Eren febles i pobres; però estimaven la vida, aquella vida que abandonà la Madrona, quasi de sobte, quan la noia tenia vint anys, trenta enrere. Les germanes parlaven amb freqüència de la morta, entre elles i amb la senyora Magdalena Blasi. «Era la més bonica de vosaltres i també la qui valia més», deia la vella senyora. «S'assemblava al vostre pare.» Les altres, humils i molestes, ho admetien sense objeccions, perquè la Madrona era morta, i totes tres aixecaven els ulls per mirar el retrat de la noia (rossa, de faccions esborradisses), penjat entre el del papà i el de la mamà. «El vostre pare era magnífic», ponderava la senyora Blasi, amb un impudor de vella. I esguardava una estona aquella cara ampla i sensual, adornada amb bigotis llarguíssims, a la manera del darrer kàiser. Males llengües insinuaven que la senyora Blasi havia estat amant del senyor Ginebreda. Les germanes ho sabien, s'ho creien i l'odiaven, però s'afanyaven a estimular els records de la vella amb somriures indulgents, molt còmplices. Els agradava d'evocar amb la senyora Blasi aquell ambient desaparegut de quan

eren joves, un univers meravellós, ple d'abundància i d'alegria. El papà anava sovint a París, pels seus negocis (el nom que donava a les seves disbauxes, segons l'opinió de la senyora Magdalena Blasi), i tot nava amb presents esplèndids per a l'esposa, que tant havia de perdonar, i per a les seves filles, unes adolescents avantatjades, fortes en francès i en piano. L'Amèlia i la delicada Elpidia tocaven a quatre mans el *Qui vive* o el *Mio bel amoretto*, unes composicions de moda, comprades pel papà *chez* Dotésio, interpretades amb gran estil, amb la seva agudíssima veu de tiple, per la Madrona, i corejades amb una empenya salvatge pel servei de l'escala. De tant en tant organitzaven balls i concerts familiars amb els cosins, en Quilidet Nogueres i els nois Ribalta, que estudiaven a la Universitat. Les Ginebredes inviten algunes amigues, i els cosins hi portaven com panyos d'una relativa bona fe, tímids, afectats d'una suor fàcil. En Carlets Ribalta cantava amb la Madrona unes lletres absurdes, amb música de la *Chanson créole* de Ketterer, o de *L'adieu* de Gustave Sange, i duos d'òpera italiana. Les Ginebredes grans executaven després la *Mandoline* de Thomé, *L'hivernelle perdue* de Hess, la *Sérénade* de Franz Hitz o *La harpe éolienne* de Sydney Smith. La vetllada finalitzava amb el *Torreï morire*, que l'Estanislau Ribalta, pretuberculós (va finir en plena joventut), entonava amb força sentiment. Els aplegats dissimulaven amb polides mofes la singular esgarifança i el llagrimmeig que els encomanava «aquella cançó ridícula». Més tard, els representants del sexe fort repetien llocs comuns sobre el valor de Wagner, i les senyoretetes

s'ensopien una mica, fent veure que els escoltaven, fins a l'hora del berenar, un berenar d'aquells temps, presidit pels papàs, per Angèlica Antommarchi i per la senyora Magdalena Blasi. Entrar el vespre, els fusters s'acomiadaven. Ja soles, les germanes comentaven els esdeveniments de la tarda, criticaven amb una esbortronadora lucidesa les amigues, examinaven amb precisió i rigor les diferencials somatocopeuniàries dels amics dels cosins i s'adormien a la matinada, projectant una nova reunió, trampolí per al sagrament del matrimoni. Certament, gràcies a aquelles festes es varen concertar moltes bodes, que l'Amèlia i l'Elpidia analitzaven amb la senyora Magdalena Blasi, quan rebien la seva visita. Gairebé totes havien resultat un pur fracàs. «I això ens consolava de la nostra soltereria», deien les Ginebredes. Afirmaven (sobretot l'Amèlia) que s'havien cansat de desesperançar pretendents, però la senyora Blasi judicava que ningú no havia mai pensat seriosament en elles, «perquè tothom sabia que el vostre pare no tenia sinó deutes. A peu coix hauríeu anat a casori, si algué us n'hagués dit una paraula autèntica». Les escandalitzades Ginebredes ho negaven amb energia, però en el sagrari del cor reconeixien la raó de la vetlla. Un temps, les tres germanes havien estimat alhora el cosí Carlets, esvelt, amb prestígis d'elegant, el qual va preferir al capdavall la Madrona. La decepció va unir les dues grans contra la petita, víctima de mil menudes crueltats, amb alternatives de pètons cridaners i d'irreproxtables escenes de gelosia. De sobte, una tarda vulgar d'hivern, gairebé sense allitar-se, la Madrona es va morir. Era una noia de

no gaire imaginació, que es delia per casar-se i disposar tota la vida de cotxe propi. Embellida pel desesper d'en Carlets i dels papàs, aquella desaparició prematura desvetllà penoses fiblades a les consciències de l'Amèlia i de l'Elpídia. Tots exalçaven la memòria de la Madrona, des d'aleshores convertida en el centre d'un tendre culte. Varen ser entronitzats, a totes les estances del pis familiar, retrats de la noia en transcendents postures, d'una rigidesa poc simpàtica, i muntats al davant suports de vidre, uns altars minúsculs, amb llums d'animeta i flors artificials. El promès es va casar després amb una dona rica, s'apartà dels Ginebredes i va esdevenir a poc a poc un senyor apoplèctic, de sòlid criteri, sord. Les Ginebredes anaven ara a pidolar-li de tant en tant escorrialles de sobrances, que amollava o no, segons l'imprevisible procés de les seves digestions.

La mort de la Madrona va ser la primera de les dissorts dels Ginebredes. Va venir després la paràlisi progressiva de la mare, la seva paulatina imbecilitat. Des de la cadira d'invàlida, xisclava, escopia insults, sorollava la casa, com si es volgués a la fi rescabalar dels anteriors resignats silencis. Tota vida de relació es va fer impossible per als Ginebredes, i la solitud va coincidir amb l'evident ruïna de la família, que es va quedar a poc a poc, ningú no sabia com, sense un cèntim. El pare afirmava que tot ho havia despès per motius de salut.

Mentre ell va viure, però, els Ginebredes varen poder encara mantenir una aparença del vell rang. Cada estiu, les dues filles anaven amb la mamà paralítica a una torre dels afores, que tenien llogada des

de la infantesa de les noies. Les tres germanes havien jugat amb els cosins al jardí, un jardí amb un petit brollador al centre i, al voltant, mitja dotzena de rosers i d'acàcies. Hi havia una vella tortuga que sempre menjava trossos de tomàquets i enciam. Al jardí, l'Elpídia i l'Amèlia recordaven la Madrona, que els remordiments i l'enyor transformaven en fada i en santa, i se sentien cap al tard molt deprimides. Passaven núvols, tocaven hores, sotjaven les menjades de la tortuga. Les filles infermeres agençaven després la mamà, bavosa i immòbil sota alguna acàcia, i així s'escolaven els dies, iguals i grisos, fins al traspàs de la senyora Ginebreda. Ara, quan l'Elpídia podia, les germanes arribaven passejant fins a la torre, s'atansaven als barrots de ferro de la cleda, esguardaven una llarga estona el jardí i pensaven, sense destriar massa, en la Madrona, en els pares i en la tortuga. La malenconia de les germanes era tan remota, tan íntima i tan complexa, que la confonien amb el lliscar de la pròpia sang i ja la podien expressar només amb un somriure. El jardí tenia encara el brollador al centre i, al voltant, la mitja dotzena de rosers i d'acàcies.

Al seu moment, el pare també es morí. A les darreries, era un cavaller de venerable aspecte, que caminava tentinejant amb un bastó i jugava de tres a cinc al tresillo en un club rònec. Aclucà els ulls amb una indiferència d'home ben educat i deixà en un perfecte desempar les seves filles. En recordar-lo, elles deien, admiratives, sense cap retret: «Ai; si ens veia el pobre papà!» El papà presidia la llegenda familiar dels morts i de les festes esplendoroses del passat.

Les Ginebredes havien rebut una molt excel·lent educació d'adorn, amb professors particulars, de les quals la més notable va ser Adela Montoliu. D'una distingida família vinguda a menys, Adela era, quan s'encarregà de les nenes Ginebredes, una fadrina d'uns trenta-cinc anys, prussianitzada, miop, vestida sense gust, molt romàntica i molt *comme il faut*. Vivia amb la seva mare, una gran dama en altre temps molt bella, que havia arruïnat el seu marit, tot practicant esportivament un pecat habitual d'adulteri. La lletja Adela, adscrita en canvi, sense possibles vacances, a una moral estricteïssima, ensenyava a les Ginebredes francès i història, treta d'un compendi de l'*Anquetil*. Sota la seva vigilància, les Ginebredes llegien novel·les franceses. De primer, les de Mme Stolz: *Magali*, *La maison blanche*, *Les mésaventures de Mlle Thérèse*. Després, la normativa *Cadette* de Mlle Zanaïde de Fleuriot, i *Élianne* i *Anne Séverin* de Mme Augustus Craven. Ja més espigades, els permeté de penetrar, en traduccions franceses, en el món de la senyora Marlitt: *La seconde femme*, *La maison Schilling*, *La petite princesse des Bruyères*. D'amat, però, les Ginebredes, que varen llegir tota la vida tan sols en francès, havien devorat alguns entreteniments de Bourget i fins i tot alguna voluptuosa pàgina de Prévost.

Adela Montoliu els dictava els *Avis d'une mère à sa fille* de Mme de Lambert i es delectava a repetir que «les vertus des femmes sont difficiles, parce que la gloire n'aide pas à les pratiquer. Viure chez soi, ne régler que soi et sa famille, être simple, juste et modeste, vertus pénibles, parce qu'elles sont obscures.

Il faut avoir bien du mérite pour fuir l'éclat, et bien du courage pour consentir à n'être vertueuse qu'à ses propres yeux». Adela els va ensenyar també a distingir el *point à l'aiguille* de la *dentelle duchesse* i del *point à la rose*. Les germanes Ginebredes podien parlar de les qualitats i diferències de les puntes d'Alençon, de Milà, de Brusselles, de Flandes, d'Anglaterra, de Venècia. Podien parlar d'altres coses igualment refinades i inútils. No sabien res més.

Encara es veien, de tant en tant, amb l'Adela, l'antiga professora, ja molt vella, encorbada i agra. Es veïen als Felipons, a l'hora del rosari, davant un Sagrat Cor que els inspirava molta devoció, i alternaven les pregàries amb acerbs comentaris a les actuals dificultats. Les tres dones havien oblidat les màximes de Mme de Lambert i furgaven amb una certa complaença en la pròpia misèria, aprofundint-se en el tema d'«ara els pobres gairebé no podem menjar». A vuitanta anys, l'Adela estava potser més resignada. Les Ginebredes podien encara viure'n ben bé una vintena i temien igualment la mort i la vida. La professora i les exdeixebles es compenetraven avui del tot i es plantejaven amb imparcialitat, de potència a potència, els respectius problemes. «Si almenys l'Elpidia es posava bona!», deia l'Amèlia. Però l'Elpidia mai no es posava bona. D'ençà de la mort del pare, feia quinze anys, s'havia de colgar al llit amb els primers freds, febrosa, tossint fins a la primavera, queixant-se alternativament del cap, del pit, del ventre. L'Amèlia la curava amb abnegació, atenta als seus desigs sempre insatisfets per falta de mitjans, pacientíssima, sofridora del mal geni i del des-

esperat ensopiment de la malalta. Una vegada, una veïna, que tenia una gata que havia gatinat, els regalà, per distreure l'Elpídia, una gateta. Acceptada a la primeria amb prevenció, tan sols «per no ofendre aquella bona ànima», aviat la bestiola va esdevenir el goig i el consol de les Ginebredes. Li varen posar un cascavell al coll i la varen batejar amb el nom de «Murr», reminiscència de la literatura apresada amb Adela Montoliu, però ho varen haver de deixar córrer, perquè el felí, amb aquest nom, no s'hi entenia. Compareixia al clàssic crit de «mixona», i les Ginebredes ponderaven la seva intel·ligència. Les germanes s'havien acostumat a introduir-la en les converses que entre elles mantenien, i semblava que la gata anava pel camí d'entendre-les del tot. La bèstia els recordava en certa manera la Madrona, aquella Madrona morta de tant de temps i que elles havien estimat i havien també avorrit. L'haurien anomenada «Madrona», si això hagués estat compatible amb el respecte degut als morts. Quan la gata es posava neguitosa (no l'havien mai deixada sortir del pis), les Ginebredes afectaven disgustar-se molt, però s'esbaltaven els narius amplíssims de l'Elpídia i lluien els ulls, enfonsats per la febre, de la malalta. Aleshores acaronava la gata sense parar i oferia un espectacle «del tot repugnant», com deia la senyora Magdalena Blasi. Però les Ginebredes no hi paraven esment. Cloïen les parpelles, pensaven en la Madrona i es perdien en la nostàlgia dels anys passats.

Uns anys que ja no tornarien. Ara només quedava la lluita quotidiana, la lluita per una engruna de pa, davant el buit. Cada dia, l'Amèlia baixava les es-

cales, anava a portar la feina de mitja encarregada i es dirigia a les llargues cues, per obtenir una mica de carn per a la germana. Tornava tard, cansada, pels carrers de sempre: carrer de l'Aurora, carrer de la Virtut, carrer de la Murtra, placeta del Sol, carrer de la Llanterna. Fems i mainada, captaïres sense braços ni cames, gairebé sense cap. Petites tendes de venda de carbó i de queviures: palanganes amb aigua d'olives, pebrots i raïms, verds plàtans de preu inabastable. Multituds que no redimiria mai cap messianisme, fos quin fos, religiós o social. «Si almenys l'Elpídia es posava bona!», pensava l'Amèlia, tot tornant a casa. «Si almenys es posava bona o es moriria», es trobà pensant. I es lliurà amb delectança, sense notar-ho, a la meditació. S'imaginava en el seu adolorament i se'n compadïa fins a les llàgrimes. L'Elpídia reposaria d'un cop, pobreta!, amb els pares i la Madrona, i ella es resignaria a passar uns llargs anys en la solitud, potser en un convent de senyores (el seu somni secret), fins a reunir-se al col·lombari amb els altres Ginebredes. Somreïa al pensament, mentre pujava l'escala, i de sobte va sentir que els remordiments la punyien. Oh, desitjava la mort de la germana, ella desitjava la mort de la germana! Va obrir la porta del pis, es va dirigir amb presses al llit de l'Elpídia i abraçà la malalta amb exaltades demostracions. Com si endevinés el fons inconfessable d'aquell trasbals, l'Elpídia la rebutjava amb duresa. «Arregla'm el coixí.» Desorientada, l'Amèlia no l'obeïa. «Arregla'm el coixí, et dic», insistia l'Elpídia. «Que no saludes la Magdalena?» «Ara me n'anava», va dir la senyora Blasi, que havia

portat avui unes quantes capsas buides. «No hi tornaré més», va decidir. Li desagradava la gata altre cop neguitosa, la tos de l'Elpídia, aquella misèria sense remei. «Sóc massa vella per a aquest teatre», pensava. «Me'n vaig al camp», va dir en veu alta a les germanes. «Asseguren que la guerra se'n acosta, i no voldria que m'arregués aquí, la veritat.» Les Ginebreds varen empallidir. «Adéu-siau, noies», va dir la senyora Blasi. «Adéu, Magdalena.» L'Amèlia l'acompanyà al cancell. En reunir-se, les germanes es varen sentir esclafades de solitud i de buidor. Les esgarrifava haver d'esperar sense defensa els bombardeigs aeris, en aquell pis com un prestatge, quasi un nínxol. Una mort comuna i barrejada amb el capellà, el fuster, el matrimoni jove, els propietaris (encara que amb aquests no, perquè també partien oportunament al camp). Pensaven amb enveja en la Madrona i en els altres morts, els semblava ja sentir els senyals d'alarma, acaronaven la gata, ploraven juntes, molt abraçades, i després varen enllestir amb gana el magre sopar.

1940-1950. Revisades per la tardor de 1964
i per l'octubre de 1967.